

Utvecklings- och hållbarhetsrådets möte 20 maj 2020

Protokoll fört vid utvecklings- och hållbarhetsrådets möte kl 9.00 (digitalt).

Närvarande: Ordföranden, lantrådet Veronica Thörnroos (VT) samt ledamöterna Johanna Boijer-Svahnström (JBS – deltog från och med punkt 6), Dan E Eriksson (DEE), Rebecka Eriksson (RE), Birgitta Eriksson-Paulson (BEP – deltog från och med punkt 6), Niclas Forsström (NF), vice ordföranden Petra Granholm (PG), Martha Hannus (MH), Barbara Heinonen (BH – deltog fram till och med punkt 6), Marcus Koskinen-Hagman (MKH), talman Roger Nordlund (RN), utvecklingsminister Alfons Röblom (AR) och vice ordföranden Peter Wiklöf (PW). Dessutom närvarade rådets huvudsekreterare Micke Larsson (ML), ledande hållbarhetslots Karin Rosenberg-Brunila (KRB) samt hållbarhetslots Sofia Enholm (SE).

Gäster: Fia Metsola, Isabelle Slotte, Julia Valkeapää, barnombudsman Johanna Fogelström-Duns samt barnkonventionsansvariga vid Rädda Barnen Jonna Varsa (vid punkt 3, ungdomar och utvecklings- och hållbarhetsagendan) respektive hållbarhetskoordinator Henrika Österlund (från punkt 6, färdplaner) och ungdoms- och demokratisamordnare Håkan Strømmer (vid punkt 8)

1. Mötets öppnande

Veronica Thörnroos önskade alla välkomna till utvecklings- och hållbarhetsrådets tionde ordinarie möte. Rådet **noterade** att med anledning av coronaviruspandemin har rådet hållit extrainsatta möten den 28 april och 14 maj.

Vid mötet den 28 april **konstaterade** rådet att "Alla kan blomstra"-visionen och de långsiktiga målen för det åländska samhället, de sju strategiska utvecklingsmålen, ligger fast trots det förändrade läget.

Vid mötet den 14 maj **beslutade** rådet att revidera syfte och upplägg för Statusrapport 4 (fortsatt behandling skedde vid punkt 7 nedan).

2. Godkännande av föregående mötesprotokoll

Rådet **godkände** protokollet från det senaste ordinarie mötet, den 31 januari 2020.

3. Ungdomar och utvecklings- och hållbarhetsagendan

I enlighet med strävan om att unga engagerar sig i förverkligandet av "Alla kan blomstra"-visionen och utvecklings- och hållbarhetsagendan gästades rådet av Fia Metsola, Isabelle Slotte och Julia Valkeapää, tre av de tio deltagarna i för Ålands delegation vid Nordiskt barnforum (arrangerades i Köpenhamn i januari 2020). Fia, Isabelle och Julia presenterade [den gemensamma nordiska resolutionen om barns rättigheter](#) som antogs vid barnforumet och berättade även om sina reflektioner kring hur tillvaron förändrats sedan undantagstillstånd infördes (se bilaga 1 nedan).

Efter presentationen följde en diskussion mellan Fia, Isabelle, Julia och rådets medlemmar. Rådet gav uttryck för en önskan om fortsatt dialog med unga och **noterade** presentationen och den nordiska resolutionen om barns rättigheter till kännedom.

4. Nulägesuppdatering

Micke Larsson redogjorde för nuläget utöver de punkter som behandlades vid mötets övriga punkter (se bilaga 2 nedan) och belyste bl a:

- att lagtingets gruppleddare, på initiativ av talman Roger Nordlund, har etablerat ett forum för regelbundna möten för uppföljning av utvecklings- och hållbarhetsagendans implementering. Nästa möte hålls den 11 juni 2020.
- att lotsfunktionens huvudman, föreningen bärkraft.ax Åland r.f., höll årsmöte den 12 maj och bland annat valde styrelse för perioden fram till nästa årsmöte. Ordförande Lotta Nummelin, fick fortsatt förtroende att leda styrelsens arbete.
- att Finlands kommission för hållbar utveckling mandatperioden 2020-2024 har utsetts. Kommissionens ordförande är statsminister Sanna Marin. Lantrådet är Ålands ordinarie representant i kommissionen och nätverkets huvudsekreterare är suppleant.

5. Civilsamhället: Vi ställer inte in – VI STÄLLER OM!

De organisationer från civilsamhället som är medaktörer i Bärkraft-nätverket har intensifierat sitt samarbete med anledning av pandemin och rådande restriktioner. Samarbetet fokuseras dels på att gemensamt kommunicera ut den breda palett av aktiviteter och stöd som organisationerna, under rådande restriktioner, erbjuder allmänheten och dels på att formulera väsentliga aspekter och åtgärdsförslag med anledning av den pågående pandemin. Det senare har sammanfattats i ett dokument (se bilaga 3 nedan). Civilsamhällets representanter i rådet, Martha Hannus, Niclas Forsström och Petra Granholm presenterade dokumentet.

Efter presentationen följde en diskussion och rådet **noterade** dokumentet till kännedom.

6. Färdplaner – rådets uppföljning

[Arbetsgruppen för koordinering och rapportering](#) har, utgående från diskussionerna vid rådets möten den 15 november 2019 och 31 januari 2020, etablerat de första versionerna av färdplaner för de sju strategiska utvecklingsmålen. Färdplanerna är levande dokument som anpassas löpande. Färdplanernas innehåll samt det digitala upplägget för publiceringen av färdplanerna presenterades av hållbarhetskoordinator Henrika Österlund. Rådets rekommendationer, vid mötet den 31 januari 2020, angående upplägget för presentationen av färdplanerna har varit vägledande för upplägget.

Rådet **konstaterade** att färdplanerna kommer att vara av stor hjälp i den fortsatta implementeringen av utvecklings- och hållbarhetsagendan och att det därmed är väsentligt att färdplanerna kommuniceras ut på bred front.

Avsikten är att de första versionerna av färdplanerna publiceras i juni.

7. Statusrapport 4

7a. Rådet **noterade**

- att publiceringen av Statusrapport 4, som enligt den ursprungliga planen skulle ha skett den 10 juni, har skjutits upp med anledning av coronaviruspandemin.

- att rådet vid sitt möte den 14 maj beslutade att åta sig att verka som arbetsgrupp för Statusrapport 4 och samtidigt godkänna ett reviderat upplägg för statusrapporten (se bilaga 4 nedan). Ledande hållbarhetslots Karin Rosenberg-Brunila utsågs till redaktör för statusrapporten. Avsikten är att publicering av Statusrapport 4 sker i september 2020.

7b. Rådet **diskuterade** ett utkast till anvisningar för framtagandet av statusrapportens huvudkapitel efter föredragning av Karin Rosenberg-Brunila. Rådet **uppdrog** åt VT, DEE, ML och KRB att senast 29 maj 2020, utgående från rådets diskussion, fastställa en reviderad version av anvisningar för framtagandet av statusrapportens huvudkapitel.

8. Övrigt

8a. Rådet **beslutade**, i enlighet med diskussion vid mötet den 14 maj 2020, att bjuda in till presskonferens den 10 juni kl 9.00.

8b. Bärkraftmötet 2020, som enligt den ursprungliga planen skulle ha arrangerats den 10 juni, har med anledning av rådande restriktioner skjutits upp till årets tredje kvartal. Rådet **uppdrog** åt VT och ML att, när så är moget, besluta om tidpunkt för Bärkraftmötet 2020.

8c. I enlighet med diskussionen vid rådets möte den 14 maj angående värdet av medborgarsamtal, särskilt under rådande läge, presenterade ML kortfattat ett förslag till aktivitet med potential att få bred genomslagskraft. Rådet **uppdrog** åt PG, AR, ML att stöda Håkan Strömmer med vidare konceptualisering och eventuellt genomförande av aktiviteten.

9. Kommande möten

Rådet beslutade att kommande ordinarie möten hålls 25 augusti 2020 kl 8.30-12 respektive 25 september 2020 kl 8.30-12. Plats för mötena meddelas senare.

10. Mötets avslutande

Veronica Thörnroos avslutade mötet med ett tack för goda diskussioner.

Mötet avslutades kl 12.00.

Bilagor

- Bilaga 1 Reflektioner från ungdomar – utdrag från presentation (se nedan)
- Bilaga 2 Nulägesuppdatering (se nedan)
- Bilaga 3 Civilsamhället: För ett bärkraftigt samhälle genom coronakrisen (se nedan)
- Bilaga 4 Statusrapport 4 (se nedan)

Vid protokollet

Micke Larsson

Bilaga 1. Reflektioner från ungdomar – utdrag från presentation

ÅLÄNDSKA UNGDOMARS PSYKISKA HÄLSA

PROBLEMET & VISIONEN Vi inser att ett stort problem idag är att unga på Åland mår dåligt. Det är mycket viktigt att jobba för ett Åland där alla unga mår bra på riktigt. Det måste också finnas stöd för föräldrar så att hela familjen mår bra.	Varför är det viktigt? Ungas psykiska hälsa är en viktig fråga för att vi har bara ett liv och vi vill ha det bra och må bra. Vår uppväxt är viktig för vår framtid och för hur vi blir som vuxna. Det är också en viktig fråga just nu för att vi är inte framtiden utan vi är nu!	Statistik visar att unga mår allt sämre nu på Åland. Åländska skolungdomar upplever sig må sämst i hela Finland visar undersökningen Hälsa i skolan från Institutet för hälsa och välfärd. Vi också ser det i våra egna liv med våra vänner och i skolan.
---	---	--

ÅLÄNDSKA UNGDOMARS PSYKISKA HÄLSA

Vad kan göras?

1. Vi tänker att för att uppnå visionen om Åland där alla unga mår bra så ska det finnas **lika möjlighet för fritidsaktiviteter för alla unga, var man än bor**. Det är viktigt förebyggande arbete för att vi vet att meningsfulla aktiviteter på fritiden skapar en känsla av mening och sammanhang och är viktiga för att ingen ska vara ofrivilligt ensam.
2. Skolan spelar en viktig roll för hur vi mår. Det är viktigt att det blir jämnare i skolan och att vi kan förebygga skolstress. **Undervisningen i skolan måste vara anpassad för alla så att det finns möjlighet för olika studietekniker och att alla elever får det stöd och den hjälp de behöver**. Det kan betyda t.ex att man kan välja vilken nivå man är på för att kunna få mer eller mindre förklarar för en och också om man är väldigt duktig så att man också får lära sig.
3. Alla som får hjälp för att må bättre får inte alltid rätt hjälp. **Vi vill att det finns pengar för att utbilda sakkunniga och att det finns fler stödpersoner för unga att prata med** t.ex i skolan men också i chatter osv.

OBS!

Coronasituationen har visat hur viktiga fritidsaktiviteter är för vårt välbefinnande!

OBS!

Coronasituationen har visat att distansundervisning passar några av oss väldigt bra och är mindre stressigt, men några saknar tydliga rutiner i skolan. Man känner att det finns mindre gräns mellan skola och hemma, samtidigt kan man känna att det har blivit mer stress med skolarbetet nu för att lärare och föräldrar kräver mera.

OBS!

Det är viktigt att barn och unga får rätt hjälp och stöd under coronasituationen och efter det!

ÅLÄNDSKA UNGDOMARS PSYKISKA HÄLSA

KOM IHÅG UNGAS DELAKTIGHET!

Det är viktigt att ni frågar unga kontinuerligt om våra åsikter när ni jobbar för att alla unga ska må bra på Åland. Vi vill att det finns olika sätt för unga att få sin röst hörd i frågor som angår oss. **Ni kan fråga unga vad de tycker genom enkäter eller skolbesök, online idélåda och genom att skapa ungdomsråd på Åland!** Det är viktigt att vi också får återkoppling!

DISKUSSION OCH ATT FUNDERA VIDARE PÅ

Vad kommer ni göra så att alla barn och unga på Åland mår bra? Hur tänker ni involvera barn och unga?

Bilaga 2.

Nulägesuppdatering (aktuellt som inte behandlades vid mötesagendans övriga punkter)

1. Lagtinget

Lagtinget har det övergripande politiska ansvaret för utvecklings- och hållbarhetsagendans förverkligande. På initiativ av talman Roger Nordlund har lagtingspartiernas gruppledare etablerat ett forum för regelbundna träffar för uppföljning av utvecklings- och hållbarhetsagendan. Sammanställande är Jörgen Pettersson. Forumet har sitt nästa möte den 11 juni och temat för mötet är presentation och genomgång av färdplanerna.

2. Nätverksgruppen för hållbara storföretag

Nätverksgruppen för hållbara storföretag arrangerade lunchmöte med lantrådet och utvecklingsministern som gäster den 6 mars.

3. Krönikor och övrig kommunikation

I enlighet med diskussionen vid rådets ordinarie möte den 31 januari 2020 fortgår breda kommunikationsinsatser med den breda allmänheten som målgrupp. Som en del i detta skriver rådets medlemmar krönikor i Nyan och huvudsekreteraren i Ålandstidningen. Publiceringen av krönikorna i ÅT inleddes i mars och krönikorna i Nyan har försenats och inletts i maj. Huvudsekreterarens två första krönikor framgår nedan.

4. Lotsfunktionen

Lotsfunktionens huvudman är föreningen bärkraft.ax Åland r.f. som bildats av ett flertal av nätverkets medaktörer. Den 12 maj höll föreningen årsmöte och valde styrelse för perioden fram till nästa årsmöte. Styrelsen består av Niclas Forsström (Folkhälsan), Jacob Haagendal (NIPÅ), Anna Häger (Ålands Natur & Miljö), Henrik Lagerberg (Handikappförbundet), Julia Lindfors (Ålands kommunförbund), styrelsens ordförande Lotta Nummelin (Östersjöfonden) och Tomas Urvas (Röda Korset).

5. Finlands kommission för hållbar utveckling

Finlands kommission för hållbar utveckling mandatperioden 2020-2023 har utsetts. Lantrådet är Ålands ordinarie representant i kommissionen och nätverkets huvudsekreterare är suppleant. Både lantrådet och huvudsekreteraren deltog vid kommissionens möte den 4 mars i Helsingfors.

6. Finlands Voluntary National Report (VNR) till FN/HLPF 2020

Finland lämnar sin andra "VNR" angående Agenda 2030 vid FN:s årliga högnivåforum i New York (7-17 juli). Åland medverkar i rapporten med en kortfattad redogörelse i ett separat kapitel. Rapporten blir officiell den 3 juni 2020.

7. "ReGeneration-veckan 2021" och Åland 100

ReGeneration 2030 Summit kommer i år arrangeras digitalt på de inplanerade datumen 22-24 augusti. Organisationen har beviljats ett stöd om 50,000 euro från Östersjöprojektet i syfte att etablera en egen juridisk person (stiftelse).

Planeringen av "ReGeneration-veckan 2021" (arbetsnamn), i enlighet med presentationen vid rådets ordinarie möte den 31 januari, fortskrider. Ett samarbetsavtal mellan ReGeneration 2030-organisationen, landskapsregeringen och eventuellt ytterligare parter är under framtagande. Avtalets syfte är att fastslå målbilden för eventet, ramprogram samt samarbetsformer. Parallellt fortskrider planeringen för firandet av Åland 100 i sin helhet.

Krönika: Coronakrisen öppnar för förbud mot fossila bränslen (26.3.2020/Ålandstidningen)

Vi befinner oss i en omvälvande situation.

Kraftfulla nödåtgärder har vidtagits för allas vår hälsas skull, särskilt för personer i riskgrupperna. Nödåtgärderna får långtgående konsekvenser, där många redan blivit eller riskerar att bli både permitterade och uppsagda. De som redan innan krisen var utsatta får det nu ännu tuffare, både på kort och längre sikt. En långtgående solidaritet med dessa personer är en förutsättning för att samhället ska hålla ihop.

Samtidigt har coronakrisen fundamentalt förändrat våra sätt att tänka och leva. De allra flesta av oss har de senaste decennierna levt i en väldigt skyddad tillvaro. Vi har förletts att tro att vi är närmast odödliga. Åtminstone har vi gjort allt vi kan för att undvika att prata om döden. Dessutom har livet inneburit ett överflöd med tillgång till mängder av privilegier för väldigt många. Till exempel har våra pass givit oss rätten att resa i stort sett över allt och vi har kunnat få nästan vad som helst hemlevererat, utan att ens behöva gå utanför dörren. Plötsligt, över en natt, har vi chockartat insett att allt är förgängligt. Att allt som har en uppgång också har en nedgång. Vi har fått en påminnelse om att mycket av det vi tagit för givet inte alls är självklarheter.

Nu när insikten om alltings förgänglighet får fäste inom oss växer sig vår inneboende tacksamhet över att få leva allt starkare. Möjligen gör detta oss något mer öppna för att släppa taget om åtminstone några av våra privilegier, till förmån för andra värden. Omvandlingen öppnar upp för nya tankar.

När vidden av coronakrisen så smått börjat sjunka in i vårt medvetande kan vi också sätta in den i ett sammanhang. Då ser vi att coronakrisen följer på torkan under sommaren 2018 och stormen Alfrida som inledde 2019. Dessa kriser, tillsammans med exempelvis skogsbränder och smältande isar i andra delar av världen, är helt i linje med de prognoser som vetenskapen i många år informerat om. Torkan, Alfrida och coronakrisen är bara början på en serie omfattande samhällskriser.

Många av dem är antingen direkt eller indirekt utlösta av klimatförändringarna eller den pågående förlusten av biologisk mångfald. Omfattande dricksvattenbrist, system för matproduktion som kollapsar och återkommande pandemier är exempel på samhällskriser som vetenskapen bedömer som sannolika effekter av den globala uppvärmningen och förlusten av biologisk mångfald. Om vi inte mer eller mindre omgående lyckas stoppa utsläppen av koldioxid och den pågående utrotningen av arter kommer kriserna dessutom att uppstå i en allt snabbare takt.

När det kommer till den globala uppvärmningen, som är ett många gånger större hot mot både vår hälsa och ekonomi än coronakrisen, är den huvudsakliga lösningen i grund och botten enkel. Det handlar om att vi ska sluta använda oss av fossila bränslen. Lösningen innebär att vi ska avstå från detta privilegium. Och hanteringen av coronakrisen visar att vi har förmåga att vidta drastiska och långtgående åtgärder när vi står inför ett existentiellt hot.

Coronakrisen öppnar därmed upp dörren för införandet av ett förbud mot användning av fossila bränslen. Om vi är kloka så sätter vi igång med ett gradvis införande av förbudet omgående, där olika sektorer och användningsområden fasar ut de fossila bränslena i en hanterlig takt. Med ett varsamt och framåtblickande införande av det fossilfria samhället kan vi, till skillnad från coronakrisen som plötsligt ryckt undan mattan från stora delar av arbetsmarknaden, skapa försörjningsmöjligheter för oss alla. Annars står vi inför återkommande och kaosartade förlopp i likhet med det vi upplevde då undantagstillståndet infördes i förra veckan. Låt oss skrida till verket.

Krönika: Våra ord (27.4.2020/Ålandstidningen)

Allt jag säger påverkar omgående personen jag pratar med. Nu när undantagstillstånd råder tänker jag lite extra på hur jag pratar. I pressade situationer, som den vi befinner oss i för närvarande, är det som att orden vi tar emot berör oss ännu mer än vanligtvis.

Därmed finns det skäl för oss alla att tänka på hur vi pratar. En slarvig och hård formulering leder ofta till osäkerhet och obehag. Säg den vänskaps- eller kärleksrelation som mår bra av en sarkastisk kommentar. Dessutom tenderar olusten hos mottagaren att fortplanta sig till andra som ett virus.

På samma sätt kan genomtänkta och vänligt sinnade ord och uttryck sprida sig som ringar på vattnet. Tänk om du och jag, med övning, kunde utveckla vår förmåga att tala så att vi mer eller mindre alltid överväger våra ord innan vi pratar? Då ger vi oss chansen att utveckla något som kommit att kallas "fulländat tal", som är ett sätt att i både skrift och muntligen uttrycka sig både sanningsenligt och mjukt. Med ordval som främjar samförstånd och harmoni, och samtidigt ger uttryck för kärlek och medkänsla.

Fulländat tal innebär även att du medvetet undviker lögn och uttryck som kan orsaka splittring, motsättning och disharmoni. Det handlar också om att tystna och ge plats för det aktiva lyssnandet. Ett modigt lyssnande där jag vågar lyssna på din berättelse, även om du har en annan åsikt och andra perspektiv.

Vårt lyssnande öppnar således upp dörren till det goda samtalet. Och i det goda samtalet behöver vi inte bara lyssna, utan även säga ifrån och stå på oss. I förlängningen förutsätter fulländat tal också tystnad. Utan tid för tystnad och rum för reflektion är det i längden inte möjligt att tala på ett sätt som främjar samförstånd.

Jag försöker att praktisera fulländat tal, så jag vet att det inte är enkelt. Många gånger har jag gått från köksbordet där hemma eller fikarummet på jobbet och insett att det jag just sa skapade oro eller irritation hos personerna jag pratade med. Men jag fortsätter att öva och långsamt blir jag bättre. På köpet har jag blivit en lite nöjdare människa. Med färre slarviga ord och mindre skvaller från min sida är det som att jag numera är på gott humör oftare än vad som var fallet tidigare. Samtidigt upplever jag att mina ord påverkar hur jag tänker. Mitt sinne lugnas av att jag övar på att noga välja mina ord. Och med ett lugnare sinne blir det lättare för mig att ägna mig åt fulländat tal. Orden och sinnet bildar en uppåtgående spiral som även spiller över på mina handlingar, som allt oftare är åt det hjälpsamma hållet.

Tack vare de sociala medierna kan vi alla prata med fler än någonsin tidigare. Möjligheterna och riskerna har ökat i motsvarande omfattning. Orden sprids närmast okontrollerbart och effekterna av dem blir mångfalt större än innan de sociala mediernas tidevarv. På samma gång är omfattningen en lysande möjlighet för oss alla att sprida hopp och värme till väldigt många.

Den pågående coronaviruspandemin har inneburit att det blivit normalt att uttrycka sig kärleksfullt, både i det privata och i offentligheten. Det fulländade talet har fått hjälp på traven av coronaviruset. Uttrycket "håll huvudet kallt, hjärtat varmt och händerna rena" symboliserar detta nya normala.

Vårdar du medvetet dina ord? Om inte, antar du utmaningen?

Bilaga 3. Civilsamhället: För ett bärkraftigt samhälle genom coronakrisen

För ett bärkraftigt samhälle genom coronakrisen

Vi ställer inte in vår verksamhet under kristid – men vi vill ställa om till ett samhälle där alla kan blomstra. För ett bärkraftigt samhälle också efter coronakrisen krävs fokus på Utvecklings- och hållbarhetsagendans mål just nu.

Tillsammans har vi som aktörer inom tredje sektorn en stor samlad kunskap. Genom praktisk erfarenhet ser vi både möjligheter och brister vad gäller handling samt fördelning av de samhällsliga resurserna. Vi vill därför samla kunskaper och konkreta förslag som finns hos tredje sektorns aktörer för att stötta Ålands landskapsregering i det fortlöpande arbetet med omställningen till ett hållbart samhälle i detta förändrade läge. Det är nu viktigare än någonsin att vi håller fokus och att konkreta åtgärder vidtas för uppnående av målen i utvecklings- och hållbarhetsagendan. Vi har gemensamt åtagit oss att uppnå agendan – om vi håller oss till den är vi på god väg ur krisen och mot ett bärkraftigt samhälle.

Tredje sektorn står för en stor del av det praktiska sociala arbetet och sysselsättningsarbetet på Åland – det som stödjer människor till välmående och blomstring. Vi ser redan nu hur utmaningarna och belastningen på det sociala systemet ökar. Sociala insatser behöver samordnas för att ha individen i fokus. Nu behöver det sociala, och framför allt KST, garanteras resurser för att kunna arbeta långsiktigt och förebyggande. Barnperspektivet måste genomsyra besluten, och stöd till familjer garanteras. Nya förslag på lösningar för ökad sysselsättning finns i tredje sektorn – men resurser för handledning och stöd krävs för långsiktiga resultat.

Vi har redan de senaste veckorna sett naturens vikt för välmående och rekreation, då social distansering lett till ökad aktivitet i våra gemensamma naturskyddsområden. Att i enlighet med agendan öka andelen skyddad natur är till gagn både för ålänningar och besökare. Vi har förslag på hur fritidsaktiviteter och motion ska möjliggöras för alla även i ekonomiskt svåra tider. Hållbar och lokal konsumtion är en av grundpelarna i utvecklings- och hållbarhetsagendan – både för miljö, människor och ekonomi. För att garantera att långsiktigt hållbara verksamheter överlever krisen bör eventuella stöd riktas till verksamheter som aktivt arbetar för att hålla sin påverkan inom ramarna för de fyra hållbarhetsprinciperna.

Med coronakrisen följer stora samhällsliga förändringar som kommer att behöva tacklas både akut och på lång sikt. Planer för hur stimulera näringslivet finns, men det är viktigt att man funderar på hur stödja tredje sektorn också i framtiden. Tredje sektorns utbud och tjänster kan i tid av ekonomisk kris och oroligheter komma att bli väldigt viktiga för många ålänningar. Beaktas tredje sektorns betydande roll kan vi nå en situation där behovet och efterfrågan går hand i hand med vad våra resurser tillåter oss leverera.

Som tredje sektorns representanter i utvecklings- och hållbarhetsrådet kände vi oss manade att ställa frågan: vilka behov ser föreningarna i det åländska samhället mot bakgrund av coronakrisen? Nedan följer tredje sektorns konkreta förslag till åtgärder för färdplaner framåt – både akut och med sikte på 2030. Vår kompetens står till förfogande.

Vi är beredda att ställa om!

Martha Hannus, Niclas Forsström och Petra Granholm

Civilsamhällets representanter i utvecklings- och hållbarhetsrådet inom nätverket bärkraft.ax

Familjer och relationer

Coronakrisen kommer att resultera i familjer som far illa. I krisens spår kommer vi att se ökad arbetslöshet. Oro för arbete och ekonomi påverkar välbefinnandet, hälsa och förmåga. Stöd och hjälp att på bästa sätt hantera en förändrad ekonomi kommer att vara av vikt. Ekonomisk rådgivning för privatpersoner finns och insatser likt dessa är viktiga för att stävja skuldsättning och den ohälsa som ofta blir en följd.

Förändrade livsförhållanden påverkar användningen av rusmedel. Det är viktigt att vara uppmärksam på barnen i de familjer där alkoholen blir ett problem. Det behöver framöver satsas än mer på förebyggande insatser men också på riktat socialt arbete. KST som ska starta 2021 kommer att få en avgörande roll för att stödja och hjälpa familjer som har det svårt och det är viktigt att de får de resurser de behöver. Samtalsgrupper för kvinnor som har blivit utsatta för våld i en nära relation finns, motsvarande forum kommer att behöva finnas tillgängliga också efter coronakrisen. Bedömningen är att i dessa tider då många är hemma - i karantän, isolerade, permitterade eller uppsagda - ökar också oroligheterna i hemmen.

Med den höga arbetslösheten riskerar vi större klyftor i samhället. Det finns en risk att en del familjer som en följd av ekonomiska svårigheter väljer bort fritidsaktiviteter och sysselsättning. Motion och gemenskap är viktigt för hälsan. För att hindra att personer börjar välja bort fritidsaktiviteter som ett sätt att spara pengar kunde man tänka sig två konkreta åtgärder; motion på recept samt att Åland jobbar vidare med Islandsmodellen och ger ungdomar värdesedlar för att delta i fritidsaktiviteter. Att deltagaravgifterna ligger på en rimlig nivå kommer nu mer än någonsin att vara viktigt. Om avgifterna är för höga utesluter vi en del av ålänningarna och det bidrar till att skapa klyftor i samhället. Tredje sektorn kan bistå i utformningsarbete. Föreningsaktiviteter ska vara tillgängliga för alla barn och unga oavsett socioekonomisk bakgrund.

En del av det förebyggande barnskyddsarbetet är att föräldrar erbjuds stöd i sitt föräldraskap tidigt och i tillräcklig omfattning. Resurser för familjerådgivning att ta emot nya familjer och att träffa dem i tillräcklig omfattning bör prioriteras. Föräldrars separation har konsekvenser för barnets vardag och mående. Medling i familjefrågor, som från och med 1.1.2021 sköts av KST, är en lagstadgad men för föräldrar frivillig insats som bör prioriteras. Hur bra barnen klarar sig i samband med föräldrars separation beror mycket på hur föräldrarna kan samarbeta i ärenden gällande barnet. Även barn till föräldrar som separerar har stor nytta av stödgruppsverksamhet. Möjliggör förebyggande och främjande insatser, säkerställ vård och stöd på rätt nivå för barn och unga. Särskilt fokus behöver ges till barnfamiljer där det finns vuxna som lever med psykisk ohälsa eller missbruk. Myndigheter ska ha rutiner för att ge information och erbjuda stöd till barn som är anhöriga. Genom stödformer riktade direkt till barn, tex stödgrupper, kan riskgrupper fångas upp och skyddsfaktorer stärkas.

För ökad tillgänglighet för både barn och vuxna som behöver komma i kontakt med professionella vuxna under dygnets alla timmar föreslås att en socialjour, med lägre tröskel än att ringa 112, inrättas i samband med uppbyggnaden av KST. För att fånga upp de barn som behöver samhällets hjälp krävs också nya sätt för barn själva att få åldersanpassad information om och kontakt med barnskyddet, tex i skolan och via nätet.

Ekonomiska och sociala villkor för barn och barnfamiljer har stor betydelse för hälsa, skolresultat och möjlighet att delta i sociala och kulturella aktiviteter. Säkerställ så att insatser inom vuxen socialt arbete har ett barnperspektiv så att barnets behov säkerställs genom stödet från sociala myndigheter. Avsätt särskilda medel för att säkra barns möjlighet att delta i fritidsaktivitet.

Barn och unga

Det är viktigt att man tänker på barn- och ungdomsverksamhet efter coronakrisen och hjälper föreningar att fortsätta med den verksamheten.

Vi önskar lyfta fram behovet av att konsekvenser för barn ska beaktas vid beslut om tilläggsbudget (och beslut framledes). All information som för närvarande finns om barn och barnfamiljers situationer ska beaktas vid beslutsfattandet. Även under undantagssituationen och framledes måste beslut fattas i enlighet med barnkonventionen, utgående från på barnets bästa. Säkerställ så att det stödpaket som planeras i riket för barn och unga även kommer att komma barn och unga på Åland tillgodo eller ta fram en motsvarighet för Åland.

För att samhället ska klara av att möta nya klienter och deras familjer samt klienter som kan ha fått vänta på stöd p g a coronapandemin krävs satsningar på tillräckliga och tidiga insatser, inte bara inom det egentliga barnskyddet men också inom det förebyggande barnskyddsarbete som åligger till exempel barnomsorgen och skolan. Socialarbetarna och deras arbetssituation har en central roll när det gäller hållbarhet i det egentliga barnskyddsarbetet. En prioritering i form av begränsning i antalet klienter så att en ansvarssocialarbetare har 25 klienter förordas (internationell rekommendation, stödd av Talentias ordförande Tero Ristimäki)

Unga och arbetsliv

Kommunerna och landskapet bör ta emot praktikanter (i större utsträckning), då det nu upplevs som svårare att få tag i praktikplatser. För flera är praktik den första introduktionen till arbetslivet, och ett sätt att bygga på sin CV. Många saknar helt arbetserfarenhet, och det som skett under coronakrisen är att många blivit permitterade eller arbetslösa och dessa har färsk arbetsersfarenheter och därmed konkurrerar de ut vår målgrupp med inga erfarenheter.

Kommunala sommarjobb. Kommunerna behöver gå in och erbjuda en viss åldersgrupp sommarjobb, t. ex. alla 16-åringar, och de skulle kunna jobba några veckor minst. Detta för att få prova på arbetsmarknaden och ha en meningsfull sysselsättning under sommaren. Om de dessutom utför renoveringsarbete eller något annat som fräschar upp närmiljön, så känner de ett större ansvar för sitt närområde vilket generellt sett brukar leda till mindre skadegörelse och mindre nedskräpning som en positiv bieffekt. Till detta kunde lite äldre ungdomar anställas som assisterande arbetsledare.

Kan man koppla krav på motprestation till de som uppbär utkomststöd eller arbetslöshetsförmån? Till exempel de ungdomar som lyfter ersättning för arbetslöshet hos AMS, skulle det kunna arrangeras kortare (2–3 veckors) kurser för. Där det bland annat avhandlas arbetsökning, arbetslivsorientering och liknande. Syftet med kurserna är då även att få igång ungdomen, och att de får stöd i att börja en process mot vad som ska hända sen. Tanken är att man genom detta försöker undvika hemmasittande och istället försöker nå de ungdomar som är eller riskerar bli långtidsarbetslösa, och få dem att börja tänk till kring sin situation och vilka alternativ de har. Tankarna kommer först igång (på riktigt) när man gör något. Detta något kan vara något helt nytt för en, eller så är det något nygammalt, men huvudsaken är att man blir lite utmanad i förhållande till hur ens situation ser ut just nu. Hur mycket man ska kunna kräva någon form av aktivitet kan diskuteras, och likaså vad som händer ifall man motsätter sig denna aktivitet. Undantag ska naturligtvis göras för de som inte är redo att aktivera sig ex. om man är sjukskriven eller det på annat sätt är direkt olämpligt. Likaså kan man undantas om det redan finns en konkret planering ex. man har kommit in på en utbildning man sökt, men den startar först om någon månad eller man har fått en anställning eller liknande.

Skola och utbildning

Prioritera arbetet med utbildning i skolorna för att förebygga sexuella trakasserier, könsstereotypa normer och machokultur. I undersökningar (till exempel NABO), upplever de unga själva detta som ett problem.

Tydliga instruktioner till kommunerna för att säkerställa jämlikt stöd i undervisningen över hela Åland. Uppmana till samverkan mellan myndigheter. Skolornas öppnande har stark social grund och här kan den pedagogiska personalen ha nytta av praktisk vägledning och nära samarbete med de sociala myndigheterna. Det stödpaket som nu tas fram i riket för barn och unga behöver ha en motsvarighet för Åland.

Samvaro och sammanhang

Ensamhet var ett samhällsproblem också innan coronakrisen men har nu aktualiserats på ett helt annat sätt. Få söker sig till sjukvård för ensamhet även om det finns stark koppling mellan ofrivillig ensamhet och ohälsa. Ofrivillig ensamhet finns i alla åldersgrupper och förebyggande insatser och uppsökande verksamhet är viktigt, liksom riktat socialt arbete. Tredje sektorn är central då det kommer till att bryta ensamhet, till exempel kan frivilliguppdrag erbjudas. Dessa skapar känsla av gemenskap, man får göra något meningsfullt med sin tid och kommer in i ett socialt sammanhang.

Seniorer är en extra utsatt grupp just nu eftersom de är både riskgrupp samt i stor utsträckning påverkade av de restriktioner och rekommendationer som undantagstillståndet resulterat i. Många är ensamma och isolerade utan möjlighet till kontakt med anhöriga eller bekanta. Den fysiska distans vi uppmanas hålla ger direkta och säkert också långverkande effekter på de äldres hälsa. Ensamheten är psykiskt påfrestande och de rutiner och relationer man byggt upp också utanför den egna familjekretsen rubbas. Den fysiska hälsan påverkas utan möjligheten att delta i till exempel ordnade fysiska aktiviteter. Det är viktigt att det finns resurser och utrymme att både under och efter krisen hitta sätt och verktyg som möjliggör förbyggande arbete i denna grupp.

Den tekniska utveckling som samhället nu har genomgått i och med coronakrisen för med sig sådant som är viktigt att förvalta också efter den akuta fasen. Att bättre använda sig av tekniken skapar tillgänglighet, till exempel personer som p.g.a. avstånd eller hälsotillstånd inte kan delta i aktiviteter eller nyttja tjänster får på ett helt annat sätt tillgång till det som erbjuds. Det är viktigt att förvalta och stöda denna tekniska utveckling som under krisen tagit tid och resurser att bygga upp.

Jämställdhet

Jämställdhet och jämlikhet är integrerade i hållbarhetsagendan. Idrottsrörelsen är en stor folkrörelse med potential att nå ut till många. Det är viktigt att finansiering tryggas för att det jämställdhetsarbete som är initierat 2020 kan fortgå enligt plan 2021 och 2022. Idrottsrörelsen startades av män, för män och präglas fortfarande mycket av manliga normer och maktstrukturer. Nationell och internationell forskning styrker påståendet att trots att framsteg skett finns det arbete att göra för att åstadkomma en mer jämställd idrott.

Kartlägg vilka konsekvenser krisen får för jämställdheten, hur drabbar den kvinnor och män olika? Till exempel gällande könsdiskriminering på arbetsplatsen, hemarbetet som potentiellt tynger kvinnor mer med barn hemma från skolan, potentiell ökning av våld mot kvinnor ökat, jämställdhetsperspektiv på permitteringar inom offentlig sektor och genusperspektiv på omflyttningar inom offentlig sektor.

Säkerställa och utöka stödet för våldsutsatta kvinnor och barn under situationer som dessa, men även i övrigt då det finns för många upplevelser av bristfälliga stödfunktioner (framförallt behov av mer långsiktigt psykosocialt stöd).

Öka kunskapen om genusperspektiv och jämställdhet inom lagting, regering och förvaltning. Tillsätt en arbetsgrupp att jobba med dessa frågor. Kunskapen är oerhört viktig för att identifiera strukturer, mekanismer och normer som upprätthåller ojämställdhet.

Energi, transport och infrastruktur

Vi behöver minska vårt energiberende och de utsläpp som energiproduktionen ger upphov till genom att verka för lokalt producerad miljövänlig el och energibesparande åtgärder. Användning av fossil energi bör avvecklas—där bör LR föregå med gott exempel. Utfasning av oljepannor, fler solpaneler, fossilfria transporter och investeringar i energisnåla byggnader bör prioriteras.

Det är viktigt för välmående att framförallt barn- och ungdomar kan ta del av fritidsaktiviteter som erbjuds. Transportsystemet (skolskjutsar, kollektivtrafik andra transportmetoder) behöver ses över för att möjliggöra att barn- och ungdomar kan ta sig hem till och från fritidsaktiviteterna efter skolan.

Arbetsliv och näringsliv

Den grupp som redan tidigare stått långt från arbetsmarknaden kommer i ett samhälle med högre arbetslöshet att ha en ännu svårare situation. Vissa behöver livslångt stöd för att klara av ett lönearbete.

- Skapa en stödfunktion för de som fått en anställning efter långtidsarbetslöshet för att se till att de kan behålla anställningen
- Förläng tiden för sysselsättningsstödsanställning - idag är den för kort för att kunna nå resultat som leder mot den öppna arbetsmarknaden
- Se över villkoren för företag och arbetsplatser som är villiga att ta emot sysselsättningsstödsanställda eller långtidsarbetslösa på praktik. Idag får man inte ta emot praktikanter eller ha sysselsättningsstödsanställda om man sagt upp eller permitterat personal.
- Ge KST i uppdrag att se till att tjänster i form av sysselsättning, vägledning och arbetsträning kan erbjudas alla även i kristider. Tjänsterna kan köpas av tredje sektorn.

Ökad lokal självförsörjningsgrad av livsmedel på Åland. Vi har förutsättningar att producera högkvalitativa råvaror och bra möjligheter för förädling. En hög självförsörjningsgrad skapar en trygghet i det åländska samhället, vi tryggar tillgången på mat även om transporterna hotas. Maten ska naturligtvis produceras på ett så hållbart sätt som möjligt, vilket samtidigt gagnar biologisk mångfald.

Riktade stödåtgärder för hållbara företag eller företag som kan visa ambitiösa hållbarhetsplaner. Nu är det dags att bestämma vilka verksamheter vi vill ha med oss i framtiden. För att garantera att långsiktigt hållbart tänkande verksamheter överlever krisen bör eventuella stöd riktas till verksamheter som aktivt arbetar för att hålla sitt avtryck inom ramarna för de fyra hållbarhetsprinciperna. Formulera stödkriterier och ställ krav som leder till omställning, inte tillbaka till business-as-usual:

- Stödkriterier med inspiration från mål 6 och 7 i utvecklings- och hållbarhetsagendan skulle kunna vara att verksamheten har mätt sina koldioxidutsläpp och har en plan för att minska dem till en hållbar nivå, att återbruk och återanvändning prioriteras framför nykonsumtion och att varor och tjänster som köps in är hållbart producerade.

Arbetsgivarna bör erbjudas stöd för att ta emot praktikanter och nya anställda. Det handlar både om ett ekonomiskt stöd till den person på arbetsplatsen som ska agera handledare åt den nya kollegan, men även om tillgång till externt handledarstöd som kan stötta arbetsgivaren i mötet med den nya kollegan. Detta kan ske i form av Supported employment, där praktikanten har en fristående handledare med sig på arbetsplatsen den första tiden, som kan stötta i inläringen av nya arbetsuppgifter, kontakten med arbetsgivaren med mera. Praktikanten kan dels behöva stöd i form av Supported employment men dels kan de behöva ytterligare stöd med hela sin

livssituation, för att kunna fokusera på sin praktik/arbete eller studier. Det kan vara ex. stöd med strukturen i hemmet eller i kontakt med myndigheter.

Naturen som resurs

Öka andelen skyddad natur på Åland. Vi ligger fortfarande lågt i internationell jämförelse, vi vill se en markant höjd procent vad andel skyddad mark beträffar. Att fortsätta arbetet för en ökad andel skyddad natur säkerställer också medborgare och besökares möjligheter att ta sig ut i naturen. Att säkerställa och skydda livsmiljöer för olika arter är ett sätt att främja biologisk mångfald.

Lyft naturens som en resurs både för välmående och turism. Den senaste tidens krav på social distansering har medfört att många ålänningar upptäckt naturen som utflyktsmål. Nu vore det ett gyllene tillfälle att förverkliga Naturum Åland, en lokal informationsplats som guidar ålänningar och besökare ut i den åländska naturen.

Föreningsadministration och samarbete

De intäkter som föreningarna annars erhåller genom olika typer av verksamhet kommer nu inte in. Viktigt att inse att ekonomin också är en viktig del inom tredje sektorn. Hur värdesätts attraktionskraften som tredje sektorn bistår med, genom skapandet av mötesplatser (fysiska och sociala) och aktivitet?

Med coronakrisen följer stora samhällsliga förändringar som kommer att behöva tacklas både akut och på lång sikt. Många av utmaningarna kommer att vara kopplade till den sociala sidan. Planer för hur stimulera näringslivet finns, men det är viktigt att man funderar på hur stödja tredje sektorn också i framtiden. Tredje sektorns utbud och tjänster (tillgänglig lågtröskelverksamhet) kan i tid av ekonomisk kris och oroligheter komma att bli väldigt viktiga för många ålänningar. Har man då inte tagit i beaktade tredje sektors roll kan vi hamna i en situation där behovet och efterfrågan inte går hand i hand med vad våra resurser tillåter oss leverera.

Det är av vikt att Ålands landskapsregering också kommunicerar med tredje sektorns aktörer om den ekonomiska nutiden och framtiden. Finns det något stöd av få till föreningar om man måste börja planera eller göra om verksamheten? Finns det stöd för möjlighet att utveckla verksamheten i en speciell riktning, som överensstämmer med uppkomna behov?

Det viktigaste är att LR inte tar tredje sektorn/civilsamhället för givet i all fokus på näringslivet. Se föreningarna som en resurs då det kommer till kompetensstöd, samvaro och meningsfull vardag. Ta reda på vad föreningarna gör och hur de kan hjälpa då nya behov uppkommer. Uppmuntra föreningarna till att förstärka och fortsätta utveckla de online baserade aktiviteterna och mötena. Det är ett sätt att tillgängliggöra verksamheter inte minst inom den fria bildningen. Det skulle möjliggöra för grupper med geografiska hinder, arbetstidshinder eller småbarn som behöver övervakning att på ett helt annat sätt få del av de som landskapet satsar i form av PAF medel. Medel som idag de facto når endast en begränsad grupp. Förslag: LR kunde ge ett extra stöd för de som parallellt med sin verksamhet möjliggöra deltagande via nätet både vid det gäller möten, föreläsningar och kulturevenemang. Nu när allt fler tvingats att pröva på finns ett helt annan kunskap om hur enkelt det ändå kan vara.

Tredje sektorn och människors välmående

Med tanke på välmående i samhället är det av det nu viktigare än någonsin att investera i idrott och hälsofrämjande aktiviteter. Paf-medel kunde beviljas för tredje sektorn i två eller tre års budgeter, med möjlighet för mindre justeringar, för att säkra långsiktigheten i verksamheten. Föreningarna skulle kunna komma igång tidigare på året med sina verksamheter vilket bidrar till hållbarhetsagendan genom att uppmuntra till ett livskraftigt föreningsliv.

Icke-vinstdrivande små föreningar spelar en viktig roll i att samhällsmedborgarna kan ta del av idrott och fysisk aktivitet på daglig basis till en överkomlig kostnad, vilket ökar individens psykiska och fysiska välmående och ökar attraktionskraften i boendeområdet. Beakta föreningarnas möjligheter att ta del av krispaket och stödformer för att säkra föreningarnas överlevnad. Inom tredje sektorn finns mycket kompetens och det är viktigt att föreningar och organisationer ges möjlighet att skapa förutsättningar för hälsa och välmående. Föreningar och organisationer bidrar med förebyggande insatser i olika former och inom olika sektorer, arbete som nu och i den närmaste framtiden kommer att vara av stor vikt för att ta oss vidare i omställningen.

Oro för att karantän och socialdistansering har lett till och kommer att leda till ökad psykisk ohälsa, något som tredje sektorn skulle kunna ha fått och behöver få mer stöd för. Ett stärkt föreningsliv med kompetenta ledningar kan starkt bidra till att människor mår bättre, men det kräver att föreningar förmår att nå nya målgrupper och ta hand om de medlemmar man redan har, det händer inte bara av sig själv, det krävs utbildning, stöd, hjälp och i vissa fall personella resurser som en motor.

Medaktörer i nätverket bärkraft.ax som har bidragit med åtgärder:

ABF-Åland, Emmaus Åland, Folkhälsan på Åland, Rädda Barnen Åland, Ung Resurs, Ålands feministparaply, Ålands Idrott, Ålands marthadistrikt, Ålands Natur & Miljö, Ålands 4H

Bilaga 4. Statusrapport 4

Reviderat upplägg med anledning av coronaviruspandemin (14 maj 2020)

1. Bakgrund

Enligt den ordinarie planen skulle utvecklings- och hållbarhetsagendans *Statusrapport 4* ha publicerats den 10 juni 2020. Avsikten var att innehållet bland annat skulle bestå av en redogörelse av färdplanerna för uppnåendet av de strategiska utvecklingsmålen, rapporter från en mångfald av samhällsaktörer kring deras arbete med utvecklings- och hållbarhetsagendans förverkligande samt en omvärldsredogörelse. På grund av coronaviruspandemin har publiceringen av Statusrapport 4 skjutits upp till hösten 2020.

Coronaviruspandemin och de restriktioner som har införts såväl i Finland som i övriga världen har förändrat förutsättningarna för samhällsutvecklingen. Det innebär att det uppstår ett behov av att lyfta blicken förbi den akuta hanteringen av samhällskrisen, med fokus på de långsiktiga målen för det åländska samhället – utvecklings- och hållbarhetsagendans sju strategiska utvecklingsmål. Mot denna bakgrund har utvecklings- och hållbarhetsrådet valt att gå in för att revidera syftet och innehållet i Statusrapport 4 enligt följande:

Syftet med Statusrapport 4 är att beskriva och belysa förslag till åtgärder för att uppnå de långsiktiga målen för det åländska samhället, de sju strategiska utvecklingsmålen i utvecklings- och hållbarhetsagendan. Förslagen ska ta sin utgångspunkt i färdplanerna för de strategiska utvecklingsmålen och vara anpassade till det förändrade sociala och ekonomiska läge som coronaviruspandemin medför.

[Utvecklings- och hållbarhetsrådet](#), som fastställer utvecklings- och hållbarhetsagendans statusrapporter, utgör arbetsgrupp för framtagandet av rapporten. Ledande hållbarhetslots Karin Rosenberg-Brunila har utsetts att, i egenskap av redaktör, leda arbetet. Förutom att huvudsekreterare Micke Larsson deltar i arbetsprocessen har biträdande professor Edvard Johansson utsetts till rådgivare till redaktören. Medlemmarna i [arbetsgruppen för koordinering och rapportering](#) har utsetts till sakkunniga i arbetsprocessen.

2. Innehåll

Inledningskapitel: Ska beskriva varför statusrapporten ser ut som den gör år 2020 samt rapportens syfte (se bakgrund ovan).

Huvudkapitel: Sammanläggning av utvecklings- och hållbarhetsrådet – Åtgärder som är av högsta prioritet för att nå de sju strategiska utvecklingsmålen i utvecklings- och hållbarhetsagendan i och med åtgärderna för att motverka coronaviruspandemin.

Kapitel: Omvärld. Utveckling och hållbarhet i Finland, Norden och Europa.